ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 16ης Δεκεμβρίου 2008 *

Στην υπόθεση C-210/06,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Szegedi Ítélőtábla (Ουγγαρία) με απόφαση της 20ής Απριλίου 2006, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 5 Μαΐου 2006, στο πλαίσιο της διαδικασίας που κίνησε η

Cartesio Oktató és Szolgáltató bt,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans (εισηγητή), A. Rosas, K. Lenaerts, A. Ó Caoimh και J.-C. Bonichot, προέδρους τμήματος, K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris, E. Juhász, L. Bay Larsen και P. Lindh, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ουγγρική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Ιουλίου 2007,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Cartesio Oktató és Szolgáltató bt, εκπροσωπούμενη από τους G. Zettwitz και P. Metzinger, ügyvédek,

— η Ουγγρική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J. Fazekas και P. Szabó,

— η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον T. Boček,

— η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από τον D. O'Hagan, επικουρούμενο από τους A. Collins, SC, και N. Travers, BL,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους H. Sevenster και M. de Grave,

— η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την E. Ośniecka-Tamecka,

— η Σλοβενική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη M. Remic,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την T. Harris, επικουρούμενη από την J. Stratford, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους G. Braun και V. Kreuschitz,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 22ας Μαΐου 2008,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 43 ΕΚ, 48 ΕΚ και 234 ΕΚ.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο προσφυγής την οποία άσκησε η Cartesio Oktató és Szolgáltató bt (στο εξής: Cartesio), εταιρία εδρεύουσα στην Baja (Ουγγαρία), κατά της αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε η αίτησή της περί καταχωρίσεως στο μητρώο εταιριών της μεταφοράς της έδρας της στην Ιταλία.

Το εθνικό νομικό πλαίσιο

Η πολιτική δικονομία

3 Το άρθρο 10, παράγραφος 2, του νόμου ΙΙΙ του 1952, περί του κώδικα πολιτικής δικονομίας (a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, στο εξής: κώδικας πολιτικής δικονομίας), ορίζει τα εξής:

«Αποφαίνονται σε δεύτερο βαθμό:

[…]

b) στις υποθέσεις που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των τοπικών δικαστηρίων (ή των δικαστηρίων της Βουδαπέστης), τα περιφερειακά εφετεία.»

4 Το άρθρο 155/Α του κώδικα αυτού προβλέπει τα εξής:

«1) Το δικαστήριο μπορεί, δυνάμει των κανόνων της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, να υποβάλει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

2) Το δικαστήριο εκδίδει διάταξη με την οποία υποβάλλει στο Δικαστήριο αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως και συγχρόνως αναστέλλει την ενώπιόν του διαδικασία. […]

3) Κατά της διατάξεως με την οποία υποβάλλεται αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να ασκηθεί έφεση. Δεν χωρεί έφεση κατά της διατάξεως με την οποία απορρίφθηκε αίτημα για την υποβολή αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

[…]»

5 Κατά το άρθρο 233, παράγραφος 1, του ίδιου αυτού κώδικα:

«Υπό την επιφύλαξη αντίθετης νομοθετικής διατάξεως, μπορεί να ασκηθεί έφεση κατά των αποφάσεων των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων […]».

6 Το άρθρο 233/Α του εν λόγω κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Μπορεί να ασκηθεί έφεση κατά των διατάξεων που εκδίδονται στο πλαίσιο δευτεροβάθμιας διαδικασίας, για τις οποίες υπάρχει δικαίωμα εφέσεως δυνάμει των κανόνων που εφαρμόζονται στις πρωτοβάθμιες διαδικασίες. […].»

7 Το άρθρο 249/Α του κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει τα εξής:

«Μπορεί να ασκηθεί έφεση κατά διατάξεως εκδοθείσας στο πλαίσιο δευτεροβάθμιας διαδικασίας, με την οποία απορρίφθηκε αίτημα για την υποβολή αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως (άρθρο 155/Α).»

8 Το άρθρο 270 του κώδικα αυτού έχει ως εξής:

«1) Αν ο νόμος δεν ορίζει άλλως, το Legfelsőbb Bíróság (ανώτατο δικαστήριο) είναι αρμόδιο για την εκδίκαση των αιτήσεων αναιρέσεως, εφαρμόζοντας κατ' αναλογία τις σχετικές γενικές διατάξεις.

2) Κατά των δικαστικών αποφάσεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου ή κατά των διατάξεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου και περατώνουν τη δίκη επί της ουσίας μπορούν να ασκήσουν αναίρεση ενώπιον του Legfelsőbb Bíróság, προβάλλοντας παράβαση κανόνα δικαίου, οι διάδικοι, οι παρεμβαίνοντες, καθώς και κάθε άλλο πρόσωπο που θίγεται από την απόφαση, στο μέτρο που αυτή το αφορά.

[…]»

9 Το άρθρο 271, παράγραφος 1, του ίδιου αυτού κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Δεν χωρεί αναίρεση:

a) κατά των πρωτόδικων αποφάσεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, εκτός εάν ο νόμος παρέχει τέτοια δυνατότητα·

b) αν ένας από τους διαδίκους δεν άσκησε το δικαίωμα εφέσεως και το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, αποφαινόμενο επί της εφέσεως του ετέρου διαδίκου, επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση·

[…]»

10 Κατά το άρθρο 273, παράγραφος 3, του εν λόγω κώδικα:

«Η υποβολή αιτήσεως αναιρέσεως δεν συνεπάγεται την αναστολή εκτελέσεως της αποφάσεως. Το Legfelsőbb Bíróság μπορεί, κατόπιν σχετικής αιτήσεως, να χορηγήσει αναστολή υπό εξαιρετικές περιστάσεις. […]»

Το δίκαιο των εταιριών

11 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νόμου CXLIV του 1997, περί εμπορικών εταιριών (a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény), ορίζει τα εξής:

«Ο παρών νόμος διέπει τη σύσταση, την οργάνωση και τη λειτουργία των εμπορικών εταιριών που έχουν την έδρα τους στην επικράτεια της Ουγγαρίας, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και την ευθύνη των ιδρυτών και εταίρων (μετόχων) των εν λόγω εταιριών, καθώς και τη μετατροπή, τις συγχωνεύσεις και τις διασπάσεις […] των εμπορικών εταιριών και την εκκαθάρισή τους.»

12 Κατά το άρθρο 11 του νόμου αυτού:

«Η εταιρική σύμβαση (συστατική πράξη, καταστατικό της εταιρίας) αναφέρει:

a) την επωνυμία και την έδρα της εμπορικής εταιρίας

[…]»

13 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νόμου CXLV του 1997, περί της καταχωρίσεως, της δημοσιότητας και της δικαστικής διαδικασίας καταχωρίσεως των εταιριών (a

cégnyilvántartásról, a cégnyilvánosságról és a bírósági cégeljárásról szóló1997. évi CXLV. törvény, στο εξής: νόμος περί καταχωρίσεως των εταιριών), ορίζει τα εξής:

«Ως εταιρία νοείται η εμπορική οργάνωση […] ή το εμπορικού χαρακτήρα υποκείμενο δικαίου […] το οποίο, αν δεν ορίζεται άλλως με νόμο ή κυβερνητικό διάταγμα, συνιστάται διά της καταχωρίσεώς του στο μητρώο εταιριών με σκοπό την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας κερδοσκοπικού χαρακτήρα […]»

14 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του νόμου αυτού:

«Τα υποκείμενα δικαίου του άρθρου 1 μπορούν να καταχωρίζονται στο μητρώο εταιριών μόνον εφόσον ο νόμος επιβάλλει ή επιτρέπει την καταχώρισή τους στο εν λόγω μητρώο.»

15 Το άρθρο 11 του εν λόγω νόμου προβλέπει τα εξής:

«1) Τα τοπικά δικαστήρια (ή τα δικαστήρια της Βουδαπέστης) […] εγγράφουν τις εταιρίες στο μητρώο εταιριών, ενεργώντας υπό την ιδιότητά τους ως δικαστηρίων επιφορτισμένων με την τήρηση του μητρώου εταιριών […].

2) […] αρμόδια για την εγγραφή των εταιριών στο μητρώο και για τη διεξαγωγή κάθε άλλης προβλεπόμενης στον παρόντα νόμο διαδικασίας σχετικής με την εν λόγω εταιρία είναι τα δικαστήρια στη δωσιδικία των οποίων υπάγεται η έδρα της εν λόγω εταιρίας.

[…]»

16 Το άρθρο 12, παράγραφος 1, του ίδιου αυτού νόμου προβλέπει τα εξής:

«Τα οριζόμενα στον παρόντα νόμο στοιχεία των εταιριών εγγράφονται στο μητρώο εταιριών. Για όλες τις εταιρίες, στο μητρώο καταχωρίζονται:

[…]

d) η έδρα της εταιρίας […]»

17 Κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, του νόμου περί καταχωρίσεως των εταιριών:

«Η έδρα της εταιρίας […] βρίσκεται στον τόπο όπου βρίσκεται το κέντρο διευθύνσεως των δραστηριοτήτων της […]»

18 Το άρθρο 29, παράγραφος 1, του νόμου αυτού ορίζει τα εξής:

«Υπό την επιφύλαξη αντίθετης διατάξεως, κάθε αίτηση για την τροποποίηση στοιχείου της καταχωρίσεως μιας εταιρίας πρέπει να υποβάλλεται στο δικαστήριο που είναι επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου εταιριών εντός τριάντα ημερών από την ημερομηνία κατά την οποία επήλθε η μεταβολή για την οποία υποβάλλεται.»

19 Το άρθρο 34, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου προβλέπει τα εξής:

«Κάθε μεταφορά της έδρας της εταιρίας η οποία εμπίπτει στην αρμοδιότητα άλλου δικαστηρίου επιφορτισμένου με την τήρηση του μητρώου εταιριών πρέπει να υποβάλλεται, ως τροποποίηση, στο αρμόδιο για την προηγούμενη έδρα δικαστήριο. Το δικαστήριο αυτό, αφού εξετάσει τις προγενέστερες της μεταφοράς της έδρας αιτήσεις τροποποιήσεως των στοιχείων του μητρώου, καταχωρίζει τη μεταφορά.»

Το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο

20 Το άρθρο 18 του νομοθετικού διατάγματος 13 του 1979, για το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet), ορίζει τα εξής:

«1) Η ικανότητα ενός νομικού προσώπου, η εμπορική του ιδιότητα, τα δικαιώματα που συνδέονται με τη νομική του προσωπικότητα και οι έννομες σχέσεις μεταξύ των εταίρων του ρυθμίζονται από το δίκαιο που διέπει την προσωπική του κατάσταση.

2) Το δίκαιο που διέπει την προσωπική κατάσταση ενός νομικού προσώπου είναι το δίκαιο του κράτους εντός του οποίου έχει καταχωριστεί.

3) Αν το νομικό πρόσωπο έχει καταχωριστεί δυνάμει των νομοθεσιών διαφόρων κρατών ή αν η καταχώριση […] δεν είναι αναγκαία σύμφωνα με το δίκαιο που ισχύει στο κράτος εντός του οποίου βρίσκεται η έδρα που ορίζεται στο καταστατικό του νομικού προσώπου, το δίκαιο που διέπει την προσωπική του κατάσταση είναι το δίκαιο του κράτους της καταστατικής του έδρας.

4) Αν στο καταστατικό του νομικού προσώπου δεν ορίζεται η έδρα του ή αν έχει έδρα σε διάφορα κράτη και το δίκαιο ενός από τα κράτη αυτά δεν προβλέπει την καταχώρισή του, το δίκαιο που διέπει την προσωπική του κατάσταση είναι το δίκαιο του κράτους όπου βρίσκεται το κέντρο διευθύνσεως των δραστηριοτήτων του.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

21 Η Cartesio συνεστήθη στις 20 Μαΐου 2004 υπό τη νομική μορφή της «betéti társaság» (απλής ετερόρρυθμης εταιρίας) του ουγγρικού δικαίου. Ως έδρα της ορίστηκε η Baja (Ουγγαρία). Καταχωρίσθηκε στο μητρώο εταιριών στις 11 Ιουνίου 2004.

22 Η εταιρία έχει ως ετερόρρυθμο εταίρο —πρόσωπο που αναλαμβάνει αποκλειστικά να εισφέρει κεφάλαια— και ως ομόρρυθμο εταίρο —πρόσωπο που ευθύνεται απεριορίστως για τα χρέη της εταιρίας— δύο φυσικά πρόσωπα που κατοικούν στην Ουγγαρία και έχουν την ιθαγένεια του κράτους μέλους αυτού. Ασκεί δραστηριότητα σχετική, ιδίως, με το ανθρώπινο δυναμικό, τις εργασίες γραμματείας, τη μετάφραση, την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση.

23 Στις 11 Νοεμβρίου 2005, η Cartesio υπέβαλε αίτηση ενώπιον του Bács-Kiskun Megyei Bíróság (τοπικού δικαστηρίου του Bács-Kiskun), αποφαινομένου ως Cégbíróság (εμποροδικείου), προκειμένου να καταχωρισθεί η μεταφορά της έδρας της στο Gallarate (Ιταλία) και να τροποποιηθεί αντιστοίχως η σχετική με την έδρα της εγγραφή στο μητρώο εταιριών.

24 Με απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2006, η αίτηση αυτή απορρίφθηκε με την αιτιολογία ότι το ισχύον ουγγρικό δίκαιο δεν επιτρέπει σε εταιρία συσταθείσα στην Ουγγαρία να μεταφέρει την έδρα της στο εξωτερικό, ενώ εξακολουθεί να υπόκειται στις διατάξεις του ουγγρικού δικαίου που αφορούν την προσωπική κατάσταση.

25 Η Cartesio άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Szegedi Ítélőtábla (περιφερειακού εφετείου του Szeged).

26 Στηριζόμενη στην απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2005, C-411/03, SEVIC Systems (Συλλογή 2005, σ. I-10805), η Cartesio ισχυρίστηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι, κατά το μέτρο που το ουγγρικό δίκαιο διακρίνει μεταξύ των εμπορικών εταιριών αναλόγως του κράτους μέλους εντός του οποίου βρίσκεται η έδρα τους, αντιβαίνει στα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ. Από τα άρθρα αυτά συνάγεται ότι το ουγγρικό δίκαιο δεν μπορεί να επιβάλλει στις ουγγρικές εταιρίες να επιλέγουν την Ουγγαρία ως τόπο της έδρας τους.

27 Η Cartesio υποστήριξε επίσης ότι το αιτούν δικαστήριο υποχρεούται να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα ως προς το ζήτημα αυτό, δεδομένου ότι αποτελεί εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις σε ουδέν ένδικο μέσο υπόκεινται.

28 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η διαδικασία τόσο ενώπιον των δικαστηρίων που είναι επιφορτισμένα με την τήρηση του μητρώου εταιριών όσο και ενώπιον των δικαστηρίων που αποφαίνονται επί εφέσεως κατά των αποφάσεων των πρώτων δικαστηρίων δεν είναι κατ' αντιμωλία κατά το ουγγρικό δίκαιο. Ως εκ τούτου, διερωτάται αν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «δικαστήριο», υπό την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ.

29 Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο θεωρεί επιπλέον ότι παραμένει αβέβαιο αν, υπό το πρίσμα του άρθρου 234 ΕΚ, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου.

30 Επισημαίνει συναφώς ότι, μολονότι, κατά το ουγγρικό δίκαιο, οι εκδιδόμενες κατ' έφεση αποφάσεις του έχουν ισχύ δεδικασμένου και είναι εκτελεστές, υπόκεινται παρά ταύτα σε έκτακτα ένδικα μέσα, συγκεκριμένα δε σε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Legfelsőbb Bíróság.

31 Ωστόσο, δεδομένου ότι σκοπός της αιτήσεως αναιρέσεως είναι να διασφαλίζεται η ενότητα της νομολογίας, οι δυνατότητες υποβολής μιας τέτοιας αιτήσεως είναι περιορισμένες, ιδίως λόγω της προϋποθέσεως παραδεκτού των λόγων αναιρέσεως που συνίσταται στην υποχρέωση επικλήσεως της παραβάσεως νόμου.

32 Περαιτέρω, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί ότι, στην εθνική νομική θεωρία και νομολογία, έχουν ανακύψει ερωτήματα ως προς το αν τα άρθρα 155/A και 249/A του κώδικα πολιτικής δικονομίας, τα οποία αφορούν τα ένδικα βοηθήματα κατά των αποφάσεων με τις οποίες υποβάλλεται προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, συμβιβάζονται με το άρθρο 234 ΕΚ.

33 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι οι διατάξεις αυτές μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα ότι το αποφαινόμενο κατ' έφεση δικαστήριο μπορεί να εμποδίσει το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, ενώ η εκ μέρους του Δικαστηρίου ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο.

34 Όσον αφορά την ουσία της διαφοράς της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο παρατηρεί, αναφερόμενο στην απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, 81/87, Daily Mail and General Trust (Συλλογή 1988, σ. 5483), ότι η ελευθερία εγκαταστάσεως την οποία προβλέπουν τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ δεν συνεπάγεται το δικαίωμα εταιρίας, συσταθείσας βάσει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και καταχωρισθείσας σε μητρώο εντός του κράτους αυτού, να μεταφέρει την κεντρική της διοίκηση και, συνεπώς, την κύρια εγκατάστασή της εντός άλλου κράτους μέλους, διατηρώντας συγχρόνως την αρχική νομική προσωπικότητα και ιθαγένειά της, εφόσον οι αρμόδιες αρχές δεν το επιτρέπουν.

35 Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, η μεταγενέστερη νομολογία του Δικαστηρίου έχει δεχθεί κάποιες εξαιρέσεις από την αρχή αυτή.

36 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, συνιστούν περιορισμούς της ελευθερίας εγκαταστάσεως των εταιριών όλα τα μέτρα που απαγορεύουν, παρακωλύουν ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση της ελευθερίας αυτής, αναφερόμενο συναφώς, μεταξύ άλλων, στην απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2004, C-442/02, CaixaBank France (Συλλογή 2004, σ. I-8961, σκέψεις 11 και 12).

37 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει επιπλέον ότι, με την προπαρατεθείσα απόφαση SEVIC Systems, το Δικαστήριο έκρινε ότι προσκρούει στα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ η εγγραφή στο εθνικό εμπορικό μητρώο της συγχωνεύσεως διά λύσεως άνευ εκκαθαρίσεως μιας εταιρίας και διά μεταβιβάσεως ολόκληρης της περιουσίας της σε άλλη εταιρία, εγγραφή η οποία δεν γίνεται δεκτή κατά κανόνα οσάκις η μία εκ των δύο εταιριών έχει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος, τη στιγμή κατά την οποία παρόμοια

εγγραφή είναι εφικτή εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις και οι μετέχουσες στη συγχώνευση εταιρίες έχουν αμφότερες την έδρα τους στο έδαφος του πρώτου κράτους μέλους.

38 Εξάλλου, αποτελεί αρχή παγιωθείσα με τη νομολογία του Δικαστηρίου το ότι τα εθνικά δίκαια δεν μπορούν να διακρίνουν μεταξύ των εταιριών αναλόγως της ιθαγενείας του προσώπου που ζητεί την εγγραφή τους στο μητρώο εταιριών.

39 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2137/85 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1985, σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Ομίλου Οικονομικού Σκοπού (ΕΟΟΣ) (ΕΕ L 199, σ. 1), και ο κανονισμός (ΕΚ) 2157/2001 του Συμβουλίου, της 8ης Οκτωβρίου 2001, περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής εταιρίας (SE) (ΕΕ L 294, σ. 1), προβλέπουν, για τις μορφές κοινοτικών επιχειρήσεων τις οποίες θεσπίζουν, ελαστικότερες και λιγότερο δαπανηρές διατάξεις, οι οποίες τους επιτρέπουν να μεταφέρουν την έδρα ή την εγκατάστασή τους σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς προηγούμενη εκκαθάριση.

40 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Szegedi Ítélőtábla, κρίνοντας ότι η επίλυση της υποβληθείσας στην κρίση του διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Δύναται ένα δευτεροβάθμιο δικαστήριο, αποφαινόμενο επί εφέσεως κατ' αποφάσεως εκδοθείσας από το επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου εταιριών δικαστήριο, κατόπιν αιτήσεως τροποποιήσεως στοιχείου της καταχωρίσεως [μιας εταιρίας] στο μητρώο εταιριών, να υποβάλει αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, αν ούτε η εκδίκαση της υποθέσεως ενώπιον του [πρωτοβαθμίου] δικαστηρίου ούτε η εκδίκαση της εφέσεως γίνεται κατ' αντιμωλία;

2) Αν υποτεθεί ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο περιλαμβάνεται στην έννοια του δικαιοδοτικού οργάνου που δύναται, βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο, πρέπει αυτό να θεωρηθεί ως δικαστήριο αποφαινόμενο σε τελευταίο βαθμό, οπότε οφείλει, δυνάμει του εν λόγω άρθρου, να υποβάλει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα ερωτήματα που αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου;

3) Περιορίζει ή μπορεί να περιορίσει την —ευθέως απορρέουσα από το άρθρο 234 ΕΚ— δυνατότητα των ουγγρικών δικαστηρίων να υποβάλλουν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο μια διάταξη εθνικού δικαίου που αναγνωρίζει δικαίωμα εφέσεως, υπό την έννοια του εθνικού δικαίου, κατά διατάξεως περί προδικαστικής παραπομπής, αν, σε περίπτωση ασκήσεως εφέσεως, το ανώτερο εθνικό δικαστήριο μπορεί να μεταρρυθμίσει τη διάταξη [αυτή], να καταργήσει την προδικαστική παραπομπή και να υποχρεώσει το δικαστήριο που εξέδωσε την [εν λόγω] διάταξη να συνεχίσει την ανασταλείσα διαδικασία του εσωτερικού δικαίου;

4) α) Αν μια εταιρία συσταθείσα και καταχωρισθείσα στο μητρώο εταιριών στην Ουγγαρία, βάσει του ουγγρικού εταιρικού δικαίου, επιθυμεί να μεταφέρει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος της [Ευρωπαϊκής] Ενώσεως, διέπεται το ζήτημα αυτό από το κοινοτικό δίκαιο ή, ελλείψει εναρμονίσεως των εθνικών νομοθεσιών, έχουν αποκλειστική εφαρμογή οι διατάξεις του εθνικού δικαίου;

β) Μπορεί μια ουγγρική εταιρία να ζητήσει τη μεταφορά της έδρας της σε άλλο κράτος μέλος της Ενώσεως επικαλούμενη απευθείας το κοινοτικό δίκαιο (εν προκειμένω τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ); Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, μπορεί —είτε το "κράτος της αρχικής έδρας" είτε το "κράτος της νέας έδρας"— να εξαρτήσει τη μεταφορά της έδρας από οποιαδήποτε προϋπόθεση ή έγκριση;

γ) Πρέπει τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο κανόνας ή πρακτική του εσωτερικού

δικαίου που εισάγει διάκριση μεταξύ των εμπορικών εταιριών, όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων τους, ανάλογα με το κράτος μέλος στο οποίο έχουν την έδρα τους;

[δ)] Πρέπει τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο κανόνας ή πρακτική του εσωτερικού δικαίου που εμποδίζει […] εταιρία [του οικείου κράτους μέλους] να μεταφέρει την έδρα της σε άλλο κράτος μέλος […];»

Επί της αιτήσεως επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

41 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 9 Σεπτεμβρίου 2008, η Ιρλανδία ζήτησε από το Δικαστήριο να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 61 του Κανονισμού Διαδικασίας, όσον αφορά το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα.

42 Προς στήριξη του αιτήματός της, η Ιρλανδία επισημαίνει ότι, αντιθέτως προς όσα ανέπτυξε ο γενικός εισαγγελέας με τις προτάσεις του, η απόφαση περί παραπομπής δεν έχει την έννοια ότι το τέταρτο ερώτημα αφορά τη μεταφορά της εταιρικής έδρας, η οποία ορίζεται στο ουγγρικό δίκαιο ως ο τόπος της κεντρικής διοικήσεως και, συνεπώς, η πραγματική έδρα της εταιρίας.

43 Κατά την Ιρλανδία, από τη μετάφραση της αποφάσεως περί παραπομπής στην αγγλική γλώσσα προκύπτει ότι το ερώτημα αυτό αφορά τη μεταφορά της καταστατικής έδρας.

44 Ως εκ τούτου, η Ιρλανδία ισχυρίζεται κατ' ουσίαν ότι ένα από τα στοιχεία στα οποία στηρίζεται η ανάλυση του γενικού εισαγγελέα είναι ανακριβές.

45 Ωστόσο, η Ιρλανδία εκτιμά ότι, αν το Δικαστήριο στηριχθεί στο ίδιο στοιχείο, πρέπει να επαναλάβει την προφορική διαδικασία προκειμένου να παράσχει τη δυνατότητα στους μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία να υποβάλουν παρατηρήσεις ως προς τη θεμελίωση του στοιχείου αυτού.

46 Όπως προκύπτει από τη νομολογία, το Δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν προτάσεως του γενικού εισαγγελέα ή ακόμη και αιτήσεως των διαδίκων να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Κανονισμού Διαδικασίας του, εφόσον κρίνει ότι δεν διαθέτει επαρκή στοιχεία ή ότι η υπόθεση πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 26ης Ιουνίου 2008, C-284/06, Burda, Συλλογή, 2008, σ. I-4571, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

47 Συναφώς, διαπιστώνεται, πρώτον, ότι από το σύνολο της αποφάσεως περί παραπομπής προκύπτει ότι το τέταρτο ερώτημα δεν αφορά τη μεταφορά της καταστατικής έδρας της επίμαχης στην κύρια δίκη εταιρίας, αλλά τη μεταφορά της πραγματικής έδρας.

48 Συνεπώς, όπως επισημαίνεται με την απόφαση περί παραπομπής, από τη σχετική με την καταχώριση των εταιριών κανονιστική ρύθμιση προκύπτει ότι, υπό το πρίσμα της ρυθμίσεως αυτής, ως έδρα μιας εταιρίας ορίζεται ο τόπος στον οποίο βρίσκεται το κέντρο διευθύνσεως των δραστηριοτήτων της.

49 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι η υπόθεση της κύριας δίκης εντάσσεται στο ίδιο πλαίσιο με την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Daily Mail και General Trust, την οποία περιγράφει ως αφορώσα μια εταιρία συσταθείσα βάσει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους και καταχωρισθείσα σε μητρώο εντός του κράτους αυτού, η οποία επιθυμεί να μεταφέρει την κεντρική της διοίκηση και, συνεπώς, την κύρια εγκατάστασή της εντός άλλου κράτους μέλους, διατηρώντας συγχρόνως την αρχική νομική προσωπικότητα και ιθαγένειά της, ενώ οι αρμόδιες αρχές δεν το επιτρέπουν. Διερωτάται ειδικότερα μήπως η μεταγενέστερη νομολογία του Δικαστηρίου έχει δεχθεί εξαιρέσεις από την αρχή την οποία έθεσε η απόφαση αυτή, κατά την οποία τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ δεν απονέμουν στις εταιρίες δικαίωμα μιας τέτοιας μεταφοράς της κεντρικής τους διοικήσεως και διατηρήσεως της νομικής τους προσωπικότητας, όπως αυτή τους παρασχέθηκε εντός του κράτους σύμφωνα με το δίκαιο του οποίου συστάθηκαν οι εταιρίες αυτές.

50 Δεύτερον, η Ιρλανδία και οι λοιποί ενδιαφερόμενοι κλήθηκαν ρητώς από το Δικαστήριο να επικεντρώσουν τις αγορεύσεις τους στο ότι το πρόβλημα που τίθεται στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης αφορά τη μεταφορά της πραγματικής έδρας της οικείας εταιρίας, δηλαδή του τόπου στον οποίο βρίσκεται η έδρα της διευθύνσεώς της, εντός άλλου κράτους μέλους.

51 Μολονότι, με τις αγορεύσεις της, η Ιρλανδία επικεντρώθηκε παρά ταύτα στο ότι εν προκειμένω πρόκειται για τη μεταφορά της καταστατικής έδρας μιας εταιρίας, εξέθεσε επίσης, έστω και συνοπτικώς, την άποψή της ως προς το ενδεχόμενο η διαφορά της κύριας δίκης να αφορά τη μεταφορά της πραγματικής έδρας της εταιρίας, άποψη την οποία εξάλλου επανέλαβε με την αίτησή της επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας.

52 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, θεωρεί ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία για να δώσει απάντηση στα υποβληθέντα από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματα και ότι η υπόθεση δεν πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων.

53 Συνεπώς, δεν συντρέχει λόγος να διαταχθεί η επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

54 Με το ερώτημα αυτό, τίθεται κατ' ουσίαν στο Δικαστήριο το ζήτημα αν ένα δικαστήριο όπως το αιτούν, αποφαινόμενο επί εφέσεως κατ' αποφάσεως εκδοθείσας από το επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου εταιριών δικαστήριο, με την οποία απορρίφθηκε αίτηση τροποποιήσεως μιας καταχωρίσεως στο μητρώο αυτό, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο το οποίο δύναται να υποβάλει αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, παρά το γεγονός ότι ούτε η εκδίκαση της υποθέσεως ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ούτε η εκδίκαση της εφέσεως γίνεται κατ' αντιμωλία.

55 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο, προκειμένου να εκτιμήσει αν το αιτούν όργανο είναι «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ, ζήτημα που ρυθμίζεται αποκλειστικώς κατά το κοινοτικό δίκαιο, λαμβάνει υπόψη μια σειρά στοιχείων, όπως η ίδρυση του οργάνου αυτού με νόμο, η μονιμότητά του, ο δεσμευτικός χαρακτήρας της δικαιοδοσίας του, ο κατ' αντιμωλία χαρακτήρας της ενώπιόν του διαδικασίας, η εκ μέρους του οργάνου αυτού εφαρμογή των κανόνων δικαίου, καθώς και η ανεξαρτησία του (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 27ης Απριλίου 2006, C-96/04, Standesamt Stadt Niebüll, Συλλογή 2006, σ. I-3561, σκέψη 12 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

56 Ωστόσο, όσον αφορά τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου διαδικασίας, το άρθρο 234 ΕΚ δεν εξαρτά την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο από τον κατ' αντιμωλία χαρακτήρα της διαδικασίας

αυτής. Αντιθέτως, από το άρθρο αυτό προκύπτει ότι τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να υποβάλουν προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο μόνον εφόσον εκκρεμεί ενώπιόν τους διαφορά και εφόσον καλούνται να αποφανθούν στο πλαίσιο διαδικασίας που πρόκειται να καταλήξει στην έκδοση αποφάσεως δικαιοδοτικού χαρακτήρα (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 2002, C-182/00, Lutz κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-547, σκέψη 13 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

57 Έτσι, όταν ενεργεί ως διοικητική αρχή χωρίς συγχρόνως να καλείται να επιλύσει μια διαφορά, το επιφορτισμένο με την τήρηση ενός μητρώου δικαστήριο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτελεί δικαιοδοτική λειτουργία. Τούτο συμβαίνει, π.χ., όταν αποφαίνεται επί αιτήσεως εγγραφής μιας εταιρίας σε μητρώο σύμφωνα με διαδικασία που δεν έχει ως αντικείμενο την ακύρωση πράξεως η οποία φέρεται ότι προσβάλλει δικαίωμα του αιτούντος (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση Lutz κ.λπ., σκέψη 14 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

58 Αντιθέτως, δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται εφέσεως κατ' αποφάσεως κατώτερου δικαστηρίου επιφορτισμένου με την τήρηση ενός μητρώου, με την οποία απορρίπτεται μια τέτοια αίτηση εγγραφής, εφόσον η έφεση αυτή έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως, η οποία φέρεται ότι προσβάλλει δικαίωμα του αιτούντος, επιλαμβάνεται ένδικης διαφοράς και επιτελεί δικαιοδοτική λειτουργία.

59 Επομένως, σε μια τέτοια περίπτωση, το αποφαινόμενο κατ' έφεση δικαστήριο πρέπει να θεωρηθεί ως δικαστήριο, υπό την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ, το οποίο έχει την εξουσία να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο (βλ., όσον αφορά τέτοιες περιπτώσεις, μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 15ης Μαΐου 2003, C-300/01, Salzmann, Συλλογή 2003, σ. I-4899, SEVIC Systems, προπαρατεθείσα, και της 11ης Οκτωβρίου 2007, C-117/06, Möllendorf κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-8361).

60 Από τον υποβληθέντα στο Δικαστήριο φάκελο προκύπτει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο αποφαίνεται κατ' έφεση επί προσφυγής ακυρώσεως κατά της αποφάσεως με την οποία ένα κατώτερο δικαστήριο, επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου εταιριών, απέρριψε την αίτηση περί καταχωρίσεως στο μητρώο αυτό της μεταφοράς της έδρας της, για την οποία ήταν αναγκαία η τροποποίηση μιας εγγραφής στο εν λόγω μητρώο.

61 Επομένως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο έχει επιληφθεί διαφοράς και επιτελεί δικαιοδοτική λειτουργία, παρά το γεγονός ότι η ενώπιον του δικαστηρίου αυτού διαδικασία δεν έχει κατ' αντιμωλία χαρακτήρα.

62 Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπενθυμίζεται στις σκέψεις 55 και 56 της παρούσας αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να χαρακτηρισθεί ως «δικαστήριο» υπό την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ.

63 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δικαστήριο όπως το αιτούν, το οποίο επιλαμβάνεται εφέσεως κατ' αποφάσεως εκδοθείσας από δικαστήριο επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου εταιριών, με την οποία απορρίφθηκε αίτηση περί τροποποιήσεως μιας καταχωρίσεως στο μητρώο αυτό, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο που δύναται να υποβάλει αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, παρά το γεγονός ότι ούτε η εκδίκαση της υποθέσεως ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ούτε η εκδίκαση της εν λόγω εφέσεως από το αιτούν δικαστήριο γίνεται κατ' αντιμωλία.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

64 Με το ερώτημα αυτό, τίθεται κατ' ουσίαν στο Δικαστήριο το ζήτημα αν δικαστήριο όπως το αιτούν, του οποίου οι αποφάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο διαφοράς όπως αυτή της κύριας δίκης μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αιτήσεως αναιρέσεως, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, υπό την έννοια του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ.

Επί του παραδεκτού

65 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υποστηρίζει ότι το ερώτημα αυτό είναι απαράδεκτο, δεδομένου ότι είναι προδήλως αλυσιτελές για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, αφού η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως έχει ήδη υποβληθεί στο Δικαστήριο, οπότε δεν έχει σημασία το ζήτημα που αφορά τον υποχρεωτικό ή μη χαρακτήρα της υποβολής της υποθέσεως στην κρίση του.

66 Η ένσταση αυτή πρέπει να απορριφθεί.

67 Κατά παγία νομολογία, τα σχετικά με την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου ερωτήματα που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο, εντός του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου που αυτό έχει προσδιορίσει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, απολαύουν τεκμηρίου λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή επίσης όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και

νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 7ης Ιουνίου 2007, C-222/05 έως C-225/05, van der Weerd κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-4233, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

68 Όπως επισημάνθηκε με τη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως, η Cartesio υποστήριξε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι το δικαστήριο αυτό ήταν υποχρεωμένο να υποβάλει αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο, δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, υπό την έννοια του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ.

69 Διατηρώντας αμφιβολίες ως προς τον κατά τα άνω προβληθέντα ενώπιόν του ισχυρισμό, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει στο Δικαστήριο σχετικό προδικαστικό ερώτημα.

70 Θα αντέβαινε, πάντως, στο πνεύμα συνεργασίας που πρέπει να επικρατεί στις σχέσεις μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου καθώς και στις επιταγές της οικονομίας της διαδικασίας το να απαιτείται από το εθνικό δικαστήριο να υποβάλει πρώτα αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως με την οποία να τίθεται μόνον το ζήτημα αν το αιτούν δικαστήριο περιλαμβάνεται μεταξύ των δικαστηρίων του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, προτού βρεθεί ενδεχομένως στην ανάγκη να υποβάλει, στη συνέχεια και με δεύτερη αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, ερωτήματα σχετικά με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου που αφορούν την ουσία της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί.

71 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει ήδη απαντήσει σε ερώτημα σχετικό με τη φύση του αιτούντος δικαστηρίου υπό το πρίσμα του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, εντός πλαισίου που παρουσιάζει σαφείς ομοιότητες με το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η υπό κρίση αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, χωρίς να θέσει υπό αμφισβήτηση το παραδεκτό του ερωτήματος αυτού (απόφαση της 4ης Ιουνίου 2002, C-99/00, Lyckeskog, Συλλογή 2002, σ. I-4839).

72 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν προκύπτει, τουλάχιστον προδήλως, ότι η ζητηθείσα ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.

73 Ως εκ τούτου, το τεκμήριο λυσιτέλειας του οποίου τυγχάνουν οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δεν ανατρέπεται, όσον αφορά το υπό εξέταση προδικαστικό ερώτημα, από την ένσταση που προβάλλει η Επιτροπή (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση van der Weerd κ.λπ., σκέψεις 22 και 23).

74 Συνεπώς, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

75 Επομένως, το υπό κρίση ερώτημα αφορά το ζήτημα αν το αιτούν δικαστήριο πρέπει να χαρακτηρισθεί ως «εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου», υπό την έννοια του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι το ερώτημα αυτό υποβάλλεται λαμβανομένου υπόψη του ότι, όπως επισημαίνεται με τις σκέψεις 30 και 31 της παρούσας αποφάσεως, μολονότι το ουγγρικό δίκαιο προβλέπει ότι κατά των αποφάσεων που εκδίδει κατ' έφεση το δικαστήριο αυτό μπορεί να ασκηθεί έκτακτο ένδικο μέσο και συγκεκριμένα αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Legfelsőbb Bíróság, δεδομένου ότι σκοπός της εν λόγω αιτήσεως αναιρέσεως είναι η διασφάλιση της ενότητας της νομολογίας, οι δυνατότητες ασκήσεως της αιτήσεως αυτής είναι περιορισμένες, ιδίως λόγω της προϋποθέσεως παραδεκτού των λόγων αναιρέσεως που συνίσταται στην υποχρέωση επικλήσεως της παραβάσεως νόμου, καθώς και λαμβανομένου υπόψη του ότι, όπως επίσης επισημαίνεται με την απόφαση περί παραπομπής, κατά το ουγγρικό δίκαιο, η υποβολή αιτήσεως αναιρέσεως δεν έχει, κατ' αρχήν, ως αποτέλεσμα την αναστολή εκτελέσεως της κατ' έφεση εκδοθείσας αποφάσεως.

76 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι οι αποφάσεις εθνικού δικαστηρίου δικάζοντος κατ' έφεση, οι οποίες μπορούν να προσβληθούν από τους διαδίκους ενώπιον ανωτάτου δικαστηρίου, δεν προέρχονται από «εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου», υπό την έννοια του άρθρου 234 ΕΚ. Το γεγονός ότι η κατ' ουσίαν εξέταση των ενδίκων αυτών μέσων εξαρτάται από την εκ μέρους του ανωτάτου δικαστηρίου κήρυξη του παραδεκτού δεν έχει ως αποτέλεσμα να στερεί τους διαδίκους από τη δυνατότητα ασκήσεως ενδίκων μέσων (προπαρατεθείσα απόφαση Lyckeskog, σκέψη 16).

77 Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά ένα δικονομικό σύστημα όπως αυτό στο πλαίσιο του οποίου πρέπει να κριθεί η υπόθεση της κύριας δίκης, δεδομένου ότι αυτό δεν προϋποθέτει τέτοιου είδους κήρυξη του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως από ανώτατο δικαστήριο, αλλ' απλώς επιβάλλει περιορισμούς όσον αφορά ιδίως τη φύση των ισχυρισμών που μπορούν να προβληθούν ενώπιον ενός τέτοιου δικαστηρίου, οι οποίοι πρέπει να αντλούνται από παράβαση νόμου.

78 Οι περιορισμοί αυτοί, όπως και η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος της αιτήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Legfelsőbb Bíróság, δεν έχουν ως αποτέλεσμα να στερούν από τους διαδίκους που παρέστησαν ενώπιον δικαστηρίου του οποίου οι αποφάσεις υπόκεινται σε τέτοια αίτηση αναιρέσεως τη δυνατότητα αποτελεσματικής ασκήσεως του δικαιώματός τους να υποβάλουν την εν λόγω αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του τελευταίου αυτού δικαστηρίου, αποφαινομένου επί διαφοράς όπως αυτή της κύριας δίκης. Συνεπώς, οι περιορισμοί αυτοί και αυτή η έλλειψη ανασταλτικού αποτελέσματος δεν σημαίνουν ότι το εν λόγω δικαστήριο πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο εκδίδον απόφαση μη υποκείμενη σε ένδικα μέσα.

79 Κατόπιν των ανωτέρω, στο δεύτερο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δικαστήριο όπως το αιτούν, του οποίου οι αποφάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο διαφοράς όπως η διαφορά της κύριας δίκης μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αιτήσεως αναιρέσεως, δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, υπό την έννοια του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ.

Επί του τρίτου ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

80 Η Ιρλανδία ισχυρίζεται ότι το υπό κρίση ερώτημα είναι υποθετικό και, συνεπώς, απαράδεκτο, δεδομένου ότι, αφού δεν έχει ασκηθεί, κατά της αποφάσεως περί παραπομπής, ένδικο μέσο που αφορά νομικό ζήτημα, η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν μπορεί να είναι χρήσιμη για το αιτούν δικαστήριο.

81 Ομοίως, η Επιτροπή καλεί το Δικαστήριο να κρίνει ότι παρέλκει η απάντηση στο ερώτημα αυτό λόγω του υποθετικού χαρακτήρα του, δεδομένου ότι η απόφαση περί παραπομπής απέκτησε ισχύ δεδικασμένου και περιήλθε στο Δικαστήριο.

82 Οι ενστάσεις αυτές δεν μπορούν να γίνουν δεκτές.

83 Βεβαίως, όπως υπομνήσθηκε με τη σκέψη 67 της παρούσας αποφάσεως, το τεκμήριο λυσιτέλειας του οποίου τυγχάνουν οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να ανατραπεί υπό ορισμένες περιστάσεις, ιδίως αν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι το ερώτημα είναι υποθετικής φύσεως.

84 Η Ιρλανδία και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το πρόβλημα του ενδεχομένου ασυμβιβάστου προς το άρθρο 234, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ των εθνικών κανόνων περί εφέσεως κατ' αποφάσεως διατάσσουσας την προδικαστική παραπομπή ενώπιον του

Δικαστηρίου, πρόβλημα στο οποίο αναφέρεται το υπό κρίση ερώτημα είναι υποθετικής φύσεως, δεδομένου ότι, εν προκειμένω, δεν ασκήθηκε έφεση κατά της αποφάσεως περί προδικαστικής παραπομπής και αυτή απέκτησε ισχύ δεδικασμένου.

85 Ωστόσο, ούτε από την απόφαση αυτή ούτε από τον διαβιβασθέντα στο Δικαστήριο φάκελο μπορεί να διαπιστωθεί ότι δεν ασκήθηκε ή δεν μπορεί πλέον να ασκηθεί έφεση κατά της εν λόγω αποφάσεως.

86 Λαμβανομένης υπόψη της παγίας νομολογίας που υπενθυμίζεται στη σκέψη 67 της παρούσας αποφάσεως, σε μια τέτοια περίπτωση αβεβαιότητας, δεδομένου ότι υπεύθυνο για τον ακριβή καθορισμό του ρυθμιστικού και πραγματικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσεται το προδικαστικό ερώτημα είναι το εθνικό δικαστήριο, το τεκμήριο λυσιτέλειας του οποίου τυγχάνει το υπό κρίση προδικαστικό ερώτημα δεν ανατρέπεται.

87 Συνεπώς, το τρίτο προδικαστικό ερώτημα είναι παραδεκτό.

Επί της ουσίας

88 Το άρθρο 234 ΕΚ παρέχει στα εθνικά δικαστήρια την ευχέρεια και, ενδεχομένως, τους επιβάλλει την υποχρέωση υποβολής αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, όταν διαπιστώνουν, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, ότι η ουσία της διαφοράς περιλαμβάνει ζήτημα καλυπτόμενο από το πρώτο εδάφιό του. Κατά συνέπεια, τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη ευχέρεια να απευθύνονται στο Δικαστήριο, όταν θεωρούν ότι η υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν τους θέτει ζητήματα ερμηνείας ή εκτιμήσεως του κύρους διατάξεων του κοινοτικού δικαίου επί των οποίων πρέπει να αποφασίσουν (απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 1974, 166/73, Rheinmühlen, Συλλογή τόμος 1974, σ. 17, σκέψη 3).

89 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι, προκειμένου περί δικαστηρίου κατά των αποφάσεων του οποίου μπορεί να ασκηθεί ένδικο μέσο του εσωτερικού δικαίου, το άρθρο 234 ΕΚ δεν απαγορεύει να εξακολουθούν να υπόκεινται στα προβλεπόμενα από το εθνικό δίκαιο τακτικά ένδικα μέσα οι αποφάσεις ενός τέτοιου δικαστηρίου με τις οποίες υποβάλλεται προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο. Ωστόσο, χάριν της σαφήνειας και της ασφάλειας δικαίου, το Δικαστήριο δεσμεύεται από την απόφαση περί παραπομπής, που πρέπει να παράγει τα αποτελέσματα της καθόσον δεν έχει ανακληθεί (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1974, 146/73, Rheinmühlen-Düsseldorf, Συλλογή τόμος 1974, σ. 85, σκέψη 3).

90 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το σύστημα του άρθρου 234 ΕΚ, προκειμένου να εξασφαλίσει την ενότητα της ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου στα κράτη μέλη, καθιερώνει άμεση συνεργασία μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, προβλέποντας διαδικασία στην οποία οι διάδικοι δεν αναλαμβάνουν καμία πρωτοβουλία (απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2008, C-2/06, Kempter, Συλλογή, 2008, σ. I-411, σκέψη 41).

91 Πράγματι, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως βασίζεται σε ένα διάλογο μεταξύ δικαστών του οποίου η έναρξη εξαρτάται αποκλειστικώς από την κρίση του εθνικού δικαστηρίου ως προς τη λυσιτέλεια και την αναγκαιότητα της εν λόγω αιτήσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Kempter, σκέψη 42).

92 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, κατά το ουγγρικό δίκαιο, μπορεί να ασκηθεί αυτοτελής έφεση κατ' αποφάσεως διατάσσουσας την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, ενώ ολόκληρη η υπόθεση παραμένει παρά ταύτα εκκρεμής ενώπιον του δικαστηρίου που εξέδωσε την απόφαση αυτή και η διαδικασία έχει ανασταλεί μέχρι την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου. Σύμφωνα με το ουγγρικό δίκαιο, το κατά τα άνω επιληφθέν της εφέσεως δικαστήριο έχει την εξουσία να μεταρρυθμίσει την εν λόγω απόφαση, να καταργήσει την προδικαστική παραπομπή και να διατάξει το αιτούν δικαστήριο να συνεχίσει την ανασταλείσα εσωτερικού δικαίου διαδικασία.

93 Όπως προκύπτει από τη νομολογία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 88 και 89 της παρούσας αποφάσεως, προκειμένου περί εθνικού δικαστηρίου κατά των αποφάσεων του οποίου μπορεί να ασκηθεί ένδικο μέσο του εσωτερικού δικαίου, το άρθρο 234 ΕΚ δεν απαγορεύει να εξακολουθούν να υπόκεινται στα προβλεπόμενα από το εθνικό δίκαιο τακτικά ένδικα μέσα οι αποφάσεις ενός τέτοιου δικαστηρίου με τις οποίες υποβάλλεται προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο. Ωστόσο, η έκβαση ενός τέτοιου ενδίκου μέσου δεν πρέπει να περιορίζει την αρμοδιότητα που απονέμει το άρθρο 234 ΕΚ στο εν λόγω δικαστήριο προς υποβολή ερωτήματος στο Δικαστήριο, αν θεωρεί ότι εκκρεμής ενώπιόν του υπόθεση θέτει ζητήματα σχετικά με την ερμηνεία διατάξεων του κοινοτικού δικαίου τα οποία απαιτούν την έκδοση αποφάσεως του Δικαστηρίου.

94 Εξάλλου, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, σε περίπτωση που μια υπόθεση εκκρεμεί για δεύτερη φορά ενώπιον πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, αφού η εκδοθείσα από αυτό απόφαση εξαφανίστηκε κατόπιν αποφάσεως ανωτάτου δικαστηρίου, το εν λόγω πρωτοβάθμιο δικαστήριο παραμένει ελεύθερο να υποβάλει ερώτημα στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, παρά την ύπαρξη κανόνα του εσωτερικού δικαίου που δεσμεύει τα δικαστήρια ως προς τη νομική εκτίμηση στην οποία προβαίνει ένα ιεραρχικώς ανώτερο δικαστήριο (προπαρατεθείσα απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf).

95 Σε περίπτωση εφαρμογής κανόνων του εθνικού δικαίου σχετικών με το δικαίωμα εφέσεως κατ' αποφάσεως διατάσσουσας την προδικαστική παραπομπή, χαρακτηριζόμενων από το ότι ολόκληρη η υπόθεση της κύριας δίκης παραμένει εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μόνο δε η απόφαση περί παραπομπής αποτελεί αντικείμενο περιορισμένης εφέσεως, η αυτοτελής αρμοδιότητα για την υποβολή ερωτήματος στο Δικαστήριο την οποία το άρθρο 234 ΕΚ απονέμει στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο θα ετίθετο υπό αμφισβήτηση αν το κατ' έφεση δικάζον δικαστήριο, μεταρρυθμίζοντας την απόφαση που διατάσσει την προδικαστική παραπομπή, καταργώντας την παραπομπή αυτή και διατάσσοντας το δικαστήριο που εξέδωσε την εν λόγω απόφαση να συνεχίσει την ανασταλείσα διαδικασία, μπορούσε να εμποδίσει το αιτούν δικαστήριο να ασκήσει την ευχέρεια υποβολής ερωτήματος στο Δικαστήριο την οποία του απονέμει η Συνθήκη ΕΚ.

96 Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 234 ΕΚ, η εκτίμηση της λυσιτέλειας και της αναγκαιότητας του προδικαστικού ερωτήματος αποτελεί, κατ' αρχήν, αποκλειστικώς και μόνον ευθύνη του αιτούντος δικαστηρίου το οποίο διατάσσει την προδικαστική παραπομπή, υπό την επιφύλαξη του περιορισμένου ελέγχου τον οποίο διενεργεί το Δικαστήριο σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε με τη σκέψη 67 της παρούσας αποφάσεως. Επομένως, στο δικαστήριο αυτό εναπόκειται να αντλήσει τις

συνέπειες μιας εφετειακής αποφάσεως εκδοθείσας κατά της αποφάσεως που διατάσσει την προδικαστική παραπομπή και, ειδικότερα, να καταλήξει ότι πρέπει είτε να εμμείνει στην αίτησή του εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είτε να την τροποποιήσει είτε να την αποσύρει.

97 Συνεπώς, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, το Δικαστήριο, και πάλι χάριν της σαφηνείας και της ασφαλείας δικαίου, δεσμεύεται από την απόφαση που διέταξε την προδικαστική παραπομπή, η οποία πρέπει να παράγει τα αποτελέσματά της καθόσον δεν έχει ανακληθεί ή μεταρρυθμιστεί από το δικαστήριο που την εξέδωσε, δεδομένου ότι μόνον το δικαστήριο αυτό μπορεί να αποφασίσει αυτή την ανάκληση ή τη μεταρρύθμιση.

98 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τρίτο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, εφόσον οι κανόνες του εθνικού δικαίου που αφορούν το δικαίωμα εφέσεως κατ' αποφάσεως διατάσσουσας την προδικαστική παραπομπή προβλέπουν ότι ολόκληρη η υπόθεση της κύριας δίκης παραμένει εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μόνο δε η απόφαση περί παραπομπής αποτελεί αντικείμενο περιορισμένης εφέσεως, το άρθρο 234, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ έχει την έννοια ότι η αρμοδιότητα την οποία απονέμει η διάταξη αυτή της Συνθήκης σε κάθε εθνικό δικαστήριο να διατάσσει την προδικαστική παραπομπή ενώπιον του Δικαστηρίου δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση από την εφαρμογή τέτοιων κανόνων οι οποίοι επιτρέπουν στο κατ' έφεση δικάζον δικαστήριο να μεταρρυθμίσει την απόφαση η οποία διατάσσει την προδικαστική παραπομπή ενώπιον του Δικαστηρίου, να καταργήσει την παραπομπή αυτή και να διατάξει το δικαστήριο που εξέδωσε την εν λόγω απόφαση να επαναλάβει την ανασταλείσα εσωτερικού δικαίου διαδικασία.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

99 Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν την κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία εμποδίζει την εταιρία που έχει συσταθεί δυνάμει του εθνικού δικαίου του κράτους μέλους αυτού να μεταφέρει την έδρα της εντός άλλου κράτους μέλους,

διατηρώντας συγχρόνως την ιδιότητα της εταιρίας που διέπεται από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους σύμφωνα με τη νομοθεσία του οποίου έχει συσταθεί.

100 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Cartesio, εταιρία συσταθείσα σύμφωνα με την ουγγρική νομοθεσία και έχουσα, κατά τη σύστασή της, την έδρα της στην Ουγγαρία, μετέφερε την έδρα της στην Ιταλία, αλλά επιθυμεί να διατηρήσει την ιδιότητα της εταιρίας ουγγρικού δικαίου.

101 Σύμφωνα με τον νόμο περί καταχωρίσεως των εταιριών, η έδρα εταιρίας ουγγρικού δικαίου βρίσκεται στον τόπο όπου βρίσκεται το κέντρο διευθύνσεως των δραστηριοτήτων της.

102 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι η αίτηση καταχωρίσεως στο μητρώο εταιριών της τροποποιήσεως της έδρας της Cartesio την οποία αυτή υπέβαλε απορρίφθηκε από το επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου αυτού δικαστήριο με την αιτιολογία ότι, κατά το ουγγρικό δίκαιο, εταιρία συσταθείσα στην Ουγγαρία δεν μπορεί συγχρόνως να μεταφέρει την έδρα της, όπως αυτή ορίζεται στον εν λόγω νόμο, στο εξωτερικό και να εξακολουθήσει να υπόκειται στο ουγγρικό δίκαιο, ως δίκαιο που τη διέπει.

103 Η μεταφορά αυτή απαιτεί να λυθεί προηγουμένως η εταιρία και να συσταθεί εκ νέου σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας στην οποία επιθυμεί να εγκαταστήσει τη νέα έδρα της.

104 Συναφώς, το Δικαστήριο υπενθύμισε, με τη σκέψη 19 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Daily Mail and General Trust, ότι εταιρία συσταθείσα βάσει εθνικής έννομης τάξης στηρίζει την ύπαρξή της μόνο στην εθνική νομοθεσία που ρυθμίζει τη σύσταση και τη λειτουργία της.

105 Με τη σκέψη 20 της ίδιας αποφάσεως, το Δικαστήριο επισήμανε ότι οι νομοθεσίες των κρατών μελών ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό, όσον αφορά τόσο τον σύνδεσμο με το εθνικό έδαφος που απαιτείται για την σύσταση μιας εταιρίας όσο και τη δυνατότητα της εταιρίας που συστάθηκε σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους να μεταβάλει εκ των υστέρων αυτό το συνδετικό στοιχείο. Ορισμένες νομοθεσίες απαιτούν να βρίσκονται στο έδαφος των οικείων κρατών μελών όχι μόνο η καταστατική αλλά και η πραγματική έδρα, δηλαδή η κεντρική διοίκηση της εταιρίας, και επομένως η μετακίνηση της κεντρικής διοικήσεως εκτός του εδάφους αυτού προϋποθέτει λύση της εταιρίας, με όλες τις συνέπειες που έχει η λύση αυτή από την άποψη του δικαίου των εταιριών και του φορολογικού δικαίου. Άλλες νομοθεσίες αναγνωρίζουν στις εταιρίες το δικαίωμα να μεταφέρουν την κεντρική τους διοίκηση στο εξωτερικό, ορισμένες όμως επιβάλλουν ορισμένους περιορισμούς στο δικαίωμα αυτό και οι έννομες συνέπειες της μεταφοράς, ιδίως στον φορολογικό τομέα, ποικίλλουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο.

106 Επιπλέον, το Δικαστήριο επισήμανε με τη σκέψη 21 της ίδιας αυτής αποφάσεως ότι η Συνθήκη έλαβε υπόψη τις διαφορές αυτές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών. Ορίζοντας στο άρθρο 58 της Συνθήκης αυτής (το οποίο κατέστη άρθρο 58 της Συνθήκης ΕΚ, κατόπιν δε άρθρο 48 ΕΚ) τις εταιρίες που μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα εγκαταστάσεως, η Συνθήκη ΕΟΚ έθεσε στην ίδια μοίρα, ως συνδετικό στοιχείο, την καταστατική έδρα, την κεντρική διοίκηση και την κύρια εγκατάσταση μιας εταιρίας.

107 Με την απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2002, C-208/00, Überseering (Συλλογή 2002, σ. I-9919, σκέψη 70), το Δικαστήριο, επιβεβαιώνοντας συγχρόνως τις σκέψεις αυτές, συνάγει εντεύθεν ότι η δυνατότητα εταιρίας συσταθείσας σύμφωνα με τη νομοθεσία κράτους μέλους να μεταφέρει την, καταστατική ή πραγματική, έδρα της σε άλλο κράτος μέλος χωρίς να απολέσει τη νομική προσωπικότητα που διαθέτει εντός της έννομης τάξεως του κράτους μέλους συστάσεως, καθώς και, ενδεχομένως, οι τρόποι της εν λόγω μεταφοράς προσδιορίζονται από την εθνική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία έχει συσταθεί η εταιρία αυτή. Κατέληξε ότι ένα κράτος μέλος έχει τη δυνατότητα

να επιβάλλει σε εταιρία συσταθείσα βάσει της έννομης τάξεώς του περιορισμούς στη μεταφορά της πραγματικής της έδρας εκτός του εδάφους του, για να μπορεί η εταιρία αυτή να διατηρεί τη νομική προσωπικότητα που διαθέτει βάσει του δικαίου αυτού του κράτους μέλους.

108 Εξάλλου, υπογραμμίζεται ότι το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό και με βάση το γράμμα του άρθρου 58 της Συνθήκης ΕΟΚ. Συγκεκριμένα, ορίζοντας με το άρθρο αυτό τις εταιρίες που μπορούν να απολαύουν του δικαιώματος εγκαταστάσεως, η Συνθήκη ΕΟΚ θεώρησε τις διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών που αφορούν τόσο το απαιτούμενο από τις εταιρίες συνδετικό στοιχείο όσο και τη δυνατότητα και, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα αυτή, τον τρόπο μεταφοράς της έδρας, καταστατικής ή πραγματικής, μιας εταιρίας εθνικού δικαίου από ένα κράτος μέλος σε άλλο ως δυσχέρεια που δεν έχει επιλυθεί από τις διατάξεις περί του δικαιώματος εγκαταστάσεως, αλλά πρέπει να λυθεί στο μέλλον νομοθετικά ή συμβατικά, κατόπιν σχετικών εργασιών που δεν έχουν ακόμη περατωθεί (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Daily Mail and General Trust, σκέψεις 21 έως 23, και Überseering, σκέψη 69).

109 Επομένως, σύμφωνα με το άρθρο 48 ΕΚ, ελλείψει ομοιόμορφου ορισμού κατά το κοινοτικό δίκαιο των εταιριών που πρέπει να απολαύουν του δικαιώματος εγκαταστάσεως, με γνώμονα ένα ενιαίο κριτήριο περί του συνδετικού στοιχείου το οποίο να καθορίζει το εφαρμοστέο ως προς την εταιρία εθνικό δίκαιο, το ζήτημα αν το άρθρο 43 ΕΚ έχει εφαρμογή σε εταιρία η οποία επικαλείται τη θεμελιώδη ελευθερία την οποία καθιερώνει το άρθρο αυτό, όπως, εξάλλου, και το ζήτημα αν ένα φυσικό πρόσωπο είναι υπήκοος κράτους μέλους και μπορεί, εκ του λόγου αυτού, να απολαύει της ελευθερίας αυτής, συνιστά προκριματικό ζήτημα το οποίο, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, μπορεί να τύχει απαντήσεως μόνο στο πλαίσιο του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου. Συνεπώς, μόνον αν έχει εξακριβωθεί ότι η εταιρία αυτή απολαύει πράγματι της ελευθερίας εγκαταστάσεως, υπό το πρίσμα των προϋποθέσεων του άρθρου 48 ΕΚ τίθεται το ζήτημα αν η εν λόγω εταιρία υφίσταται περιορισμό της ελευθερίας αυτής, υπό την έννοια του άρθρου 43 ΕΚ.

110 Έτσι, ένα κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να προσδιορίζει τόσο το συνδετικό στοιχείο που απαιτείται από μια εταιρία προκειμένου αυτή να μπορεί να θεωρηθεί ως συσταθείσα σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο και δυνάμενη, εκ του λόγου αυτού, να απολαύει του δικαιώματος εγκαταστάσεως όσο και το στοιχείο που απαιτείται για να διατηρηθεί στη συνέχεια η ιδιότητα αυτή. Η εν λόγω ευχέρεια περιλαμβάνει τη

δυνατότητα του κράτους μέλους αυτού να μην επιτρέπει σε εταιρία που διέπεται από το εθνικό του δίκαιο να διατηρήσει την ιδιότητα αυτή, οσάκις σκοπεύει να αναδιοργανωθεί εντός άλλου κράτους μέλους διά της μεταφοράς της έδρας της στην επικράτεια αυτού, εξαλείφοντας έτσι το συνδετικό στοιχείο που προβλέπει το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους συστάσεως.

111 Ωστόσο, μια τέτοια περίπτωση μεταφοράς της έδρας μιας εταιρίας, συσταθείσας σύμφωνα με το δίκαιο κράτους μέλους, σε άλλο κράτος μέλος χωρίς μεταβολή του δικαίου που τη διέπει πρέπει να διακρίνεται από αυτή που αφορά τη μετακίνηση μιας εταιρίας συσταθείσας εντός κράτους μέλους προς άλλο κράτος μέλος με μεταβολή του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, οπότε η εταιρία μετατρέπεται σε μια μορφή εταιρίας διεπόμενη από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους εντός του οποίου μεταφέρθηκε.

112 Συγκεκριμένα, στην τελευταία αυτή περίπτωση, η ευχέρεια περί της οποίας γίνεται μνεία στη σκέψη 110 παρούσας αποφάσεως, χωρίς να συνεπάγεται οποιαδήποτε εξαίρεση από την εθνική νομοθεσία περί συστάσεως και λύσεως των εταιριών υπό το πρίσμα των περί ελευθερίας εγκαταστάσεως διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ, δεν μπορεί, ιδίως, να δικαιολογήσει το ότι το κράτος μέλος συστάσεως, επιβάλλοντας τη λύση και την εκκαθάριση της εταιρίας αυτής, την εμποδίζει να μετατραπεί σε εταιρία του εθνικού δικαίου του άλλου κράτους μέλους, αρκεί να το επιτρέπει το δίκαιο αυτό.

113 Ένα τέτοιο εμπόδιο στην αποτελεσματική μετατροπή μιας τέτοιας εταιρίας, χωρίς προηγούμενη λύση και εκκαθάριση, σε εταιρία του εθνικού δικαίου του κράτους μέλους εντός του οποίου επιθυμεί να μετακινηθεί συνιστά περιορισμό της ελευθερίας εγκαταστάσεως της οικείας εταιρίας ο οποίος, αν δεν δικαιολογείται από επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος, απαγορεύεται δυνάμει του άρθρου 43 ΕΚ (βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση CaixaBank France, σκέψεις 11 και 17).

114 Διαπιστώνεται επιπλέον ότι, αφότου εκδόθηκαν οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Daily Mail and General Trust και Überseering, οι διαφορές μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών οι οποίες επισημάνθηκαν με τις αποφάσεις αυτές δεν έχουν αποτελέσει μέχρι σήμερα αντικείμενο των νομοθετικών εργασιών και των εργασιών για τη σύναψη συμβάσεως στον τομέα του δικαίου των εταιριών που προβλέπονται, αντιστοίχως, στα άρθρα 44, παράγραφος 2, στοιχείο ζ΄, ΕΚ και 293 ΕΚ και, συνεπώς, δεν έχουν ακόμη εκλείψει κατόπιν των εργασιών αυτών.

115 Η Επιτροπή υποστηρίζει ωστόσο ότι η έλλειψη σχετικής κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως, διαπιστωθείσα από το Δικαστήριο με τη σκέψη 23 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Daily Mail and General Trust, έχει καλυφθεί από τους κοινοτικούς κανόνες περί μεταφοράς έδρας εντός άλλου κράτους μέλους, οι οποίοι περιέχονται σε κανονισμούς, όπως είναι οι κανονισμοί 2137/85 και 2157/2001, περί του ΕΟΟΣ και της SE, αντιστοίχως, ή ακόμη ο κανονισμός (ΕΚ) 1435/2003 του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2003, περί του καταστατικού της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας (ΕΕ L 207, σ. 1), καθώς και από την ουγγρική νομοθεσία που θεσπίστηκε κατόπιν της εκδόσεως των εν λόγω κανονισμών.

116 Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι κανόνες αυτοί θα μπορούσαν ή και θα έπρεπε να εφαρμοσθούν mutatis mutandis στη διασυνοριακή μεταφορά της πραγματικής έδρας μιας εταιρίας συσταθείσας σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο κράτους μέλους.

117 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι, μολονότι οι κανονισμοί αυτοί, οι οποίοι έχουν εκδοθεί βάσει του άρθρου 308 ΕΚ, όντως προβλέπουν μηχανισμό ο οποίος παρέχει στις νέες νομικές οντότητες τις οποίες θεσπίζουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν την καταστατική τους έδρα και, συνεπώς, και την πραγματική τους έδρα, δεδομένου ότι οι δύο αυτές έδρες πρέπει να βρίσκονται εντός του ίδιου κράτους μέλους, σε άλλο κράτος μέλος, χωρίς τούτο να συνεπάγεται τη λύση του αρχικού νομικού προσώπου ούτε τη δημιουργία νέου νομικού προσώπου, ωστόσο η μεταφορά αυτή συνεπάγεται κατ' ανάγκη μεταβολή όσον αφορά το εφαρμοστέο στη νομική οντότητα που προβαίνει στη μεταφορά εθνικό δίκαιο.

118 Τούτο απορρέει, επί παραδείγματι, ως προς την SE, από τα άρθρα 7 έως 9, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, ii, του κανονισμού 2157/2001.

119 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, η Cartesio επιθυμεί αποκλειστικώς να μεταφέρει την πραγματική έδρα της από την Ουγγαρία στην Ιταλία, παραμένοντας εταιρία ουγγρικού δικαίου και, συνεπώς, χωρίς μεταβολή όσον αφορά το εθνικό δίκαιο που τη διέπει.

120 Επομένως, η mutatis mutandis εφαρμογή της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως στην οποία αναφέρεται η Επιτροπή, αν υποτεθεί ότι πρέπει να επιβληθεί σε περίπτωση διασυνοριακής μεταφοράς της έδρας μιας εταιρίας εμπίπτουσας στο εθνικό δίκαιο κράτους μέλους, δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να καταλήξει στο αναμενόμενο αποτέλεσμα σε περίπτωση όπως αυτή της υποθέσεως της κύριας δίκης.

121 Περαιτέρω, όσον αφορά την επιρροή της προπαρατεθείσας αποφάσεως SEVIC Systems στην αρχή που έθεσαν οι προπαρατεθείσες αποφάσεις Daily Mail and General Trust και Überseering, διαπιστώνεται ότι οι αποφάσεις αυτές δεν εξέτασαν το ίδιο πρόβλημα, οπότε δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πρώτη διευκρίνισε το περιεχόμενο των τελευταίων.

122 Συγκεκριμένα, η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση SEVIC Systems αφορούσε την αναγνώριση, εντός του κράτους μέλους συστάσεως μιας εταιρίας, μιας πράξεως εγκαταστάσεως μέσω διασυνοριακής συγχωνεύσεως, την οποία πραγματοποίησε η εταιρία αυτή εντός άλλου κράτους μέλους, περίπτωση η οποία διαφέρει θεμελιωδώς από την επίμαχη κατάσταση στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Daily Mail and General Trust. Έτσι, η διαφορά επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση SEVIC Systems προσομοιάζει με

τις καταστάσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο άλλων αποφάσεων του Δικαστηρίου (βλ. αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 1999, C-212/97, Centros, Συλλογή 1999, σ. I-1459, Überseering, προπαρατεθείσα, καθώς και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-167/01, Inspire Art, Συλλογή 2003, σ. I-10155).

123 Σε παρόμοιες καταστάσεις, το προκριματικό ζήτημα που τίθεται δεν είναι το εκτιθέμενο στη σκέψη 109 της παρούσας αποφάσεως, το οποίο αφορά το αν η οικεία εταιρία μπορεί να θεωρηθεί ως εταιρία έχουσα την ιθαγένεια του κράτους μέλους σύμφωνα με τη νομοθεσία του οποίου έχει συσταθεί, αλλά μάλλον το ζήτημα αν η εταιρία αυτή, ως προς την οποία δεν αμφισβητείται ότι αποτελεί εταιρία διεπόμενη από το εθνικό δίκαιο κράτους μέλους, υφίσταται περιορισμό στην άσκηση του δικαιώματός της εγκαταστάσεως εντός άλλου κράτους μέλους.

124 Κατόπιν των ανωτέρω, στο τέταρτο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ έχουν την έννοια ότι δεν απαγορεύουν κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία εμποδίζει την εταιρία που έχει συσταθεί δυνάμει του εθνικού δικαίου του κράτους μέλους αυτού να μεταφέρει την έδρα της εντός άλλου κράτους μέλους, διατηρώντας συγχρόνως την ιδιότητα της εταιρίας που διέπεται από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους σύμφωνα με τη νομοθεσία του οποίου έχει συσταθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

125 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

1) Δικαστήριο όπως το αιτούν, το οποίο επιλαμβάνεται εφέσεως κατ' αποφάσεως εκδοθείσας από δικαστήριο επιφορτισμένο με την τήρηση του μητρώου εταιριών, με την οποία απορρίφθηκε αίτηση περί τροποποιήσεως μιας καταχωρίσεως στο μητρώο αυτό, πρέπει να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο που δύναται να υποβάλει αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, παρά το γεγονός ότι ούτε η εκδίκαση της υποθέσεως ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου ούτε η εκδίκαση της εν λόγω εφέσεως από το αιτούν δικαστήριο γίνεται κατ' αντιμωλία.

2) Δικαστήριο όπως το αιτούν, του οποίου οι αποφάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο διαφοράς όπως η διαφορά της κύριας δίκης μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αιτήσεως αναιρέσεως, δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, υπό την έννοια του άρθρου 234, τρίτο εδάφιο, ΕΚ.

3) Εφόσον οι κανόνες του εθνικού δικαίου που αφορούν το δικαίωμα εφέσεως κατ' αποφάσεως διατάσσουσας την προδικαστική παραπομπή προβλέπουν ότι ολόκληρη η υπόθεση της κύριας δίκης παραμένει εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, μόνο δε η απόφαση περί παραπομπής αποτελεί αντικείμενο περιορισμένης εφέσεως, το άρθρο 234, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ έχει την έννοια ότι η αρμοδιότητα την οποία απονέμει η διάταξη αυτή της Συνθήκης σε κάθε εθνικό δικαστήριο να διατάσσει την προδικαστική παραπομπή ενώπιον του Δικαστηρίου δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση από την εφαρμογή τέτοιων κανόνων οι οποίοι επιτρέπουν στο κατ' έφεση δικάζον δικαστήριο να μεταρρυθμίσει την απόφαση η οποία διατάσσει την προδικαστική παραπομπή ενώπιον του Δικαστηρίου, να καταργήσει την παραπομπή αυτή και να διατάξει το δικαστήριο που εξέδωσε την εν λόγω απόφαση να επαναλάβει την ανασταλείσα εσωτερικού δικαίου διαδικασία.

4) Στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, τα άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ έχουν την έννοια ότι δεν απαγορεύουν την κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία εμποδίζει την εταιρία που έχει συσταθεί δυνάμει του εθνικού δικαίου του κράτους μέλους αυτού να μεταφέρει την έδρα της εντός άλλου κράτους μέλους, διατηρώντας συγχρόνως την ιδιότητα της εταιρίας που διέπεται από το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους σύμφωνα με τη νομοθεσία του οποίου συνεστήθη.

(υπογραφές)